

Yhteistyöelin huolestunut saamelaisopetuksen opettajatilanteesta - kunnille suositellaan palkkaehtojen parantamista

Saamelaisten kotiseutualueen kunnilla oli tänä syksynä poikkeuksellisen suuria vaikeuksia opettajien saamisessa saamen kielen, erityisesti saamenkieliseen opetukseen. Utsjoen kunta ei saanut yhtään hakemusta avoimiksi julistettuihin luokan- ja aineenopettajan virkoihin (1+1). Sodankylän Vuotsossa saamenkielinen opetus päästiin aloittamaan viikko muun koulutyön alkamisen jälkeen. Enontekiöllä oppilaan vanhempi ryhtyi opettamaan saamenkielistä luokkaa. Inarissa puutetta on erityisesti koltan- ja inarinsaamenkielisistä opettajista.

Saamelaiskäräjien asettama saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelin listasi syitä opettajapulaan kokouksessaan. Opettajia valmistuu vähän ja naapurimaata alemman palkkauksen ja työn kuormittavuuden takia monet menevät töihin Norjaan tai paremmin palkattuihin tehtäviin. Lisäksi tilannetta vaikeuttaa ensimmäisen polven opettajien jääminen eläkkeelle ja toisaalta lisääntyvä opetustarve. Perusopetuslaki edellyttää koulutuksen järjestäjää antamaan saamenkielisten oppilaiden opetuksen pääosin saamen kielellä, jonka seurauksena tarvittaisiin lisää sekä luokan- että aineenopettajia. Monet saamelaisopetusta antavat opettajat ovat vailla muodollista pätevyyttä, mutta heillä on hyvä kielitaito ja muita saamelaisopetuksessa arvostettuja kulttuuritaitoja. Muodollisesti epäpätevien opettajienkin saamisessa on vaikeuksia, koska heidän palkkaehtonsa ovat päteviä opettajia heikommat.

Saamelaiskäräjät on esittänyt opetusministeriölle mm. saamenkielisten opettajien pikaista poikkeuskoulutusta, jolla voisi hankkia pätevyyttä kunkin tarpeen mukaan. Muodollista pätevyyttä vailla oleville tulisi luoda väylä pätevoitymiseen ja opettajan kelpoisuuden omaaville, joilla ei ole tarpeeksi hyvää saamen kielen taitoa, väylä kieliopintoihin.

Yhteistyöelin päätti suositella saamelaisten kotiseutualueen kunnille, että saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen määräaikaisille ja muodollista kelpoisuutta vailla oleville opettajille maksettaisiin palkka myös kesäkuukausilta. Päätöksessä todetaan vakava huoli saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen opettajatilanteesta ja että opettajapula on ollut erityisen vakava alkaneena kouluvuonna. Saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen opettajatilanteen turvaaminen vaatii yhteistyöelimen mukaan erityistoimenpiteitä, joista osa on kuntien päätösvallassa. Perusteena suositukselle on voimassa oleva erityinen rahoitussäännös, jonka perusteella kotiseutualueen kunnat saavat saamen kielen ja saamenkielisten luokkien opettajien palkkamenoihin valtionavustuksen koko vuodelle. Opettajapula ylläpitää eriarvoisuutta suomen- ja saamenkielisen opetuksen välillä, toteaa yhteistyöelin.

Saamenkielinen opetus lisääntyy opettajapulasta huolimatta

Saamen kielen ja saamenkielistä opetusta Suomen peruskouluissa ja lukioissa saa kuluvana lukuvuonna yhteensä 489 oppilasta, joista yhteensä 146 on saamenkielisessä opetuksessa.

Lisäksi ammatillisessa peruskoulutuksessa ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen yleissivistävässä koulutuksessa saamenkielistä opetusta saa 8 opiskelijaa ja saamen kielen opetusta 101 opiskelijaa. Yhteensä 590 oppilasta saa joko saamen kielen tai saamenkielistä opetusta koko maassa (perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa). Valtaosa kaikesta saamelaisopetuksesta annetaan saamelaisten kotiseutualueella, eli neljän pohjoisimman kunnan alueella, jossa oppilaita on yhteensä 520. Kotiseutualueen ulkopuolella, Sodankylän kirkonkylästä etelään, ei anneta saamenkielistä opetusta, mutta kielen opetukseen osallistuu yhteensä 70 perusopetuksen ja lukion oppilasta.

Saamelaiskäräjien kokoamien tietojen mukaan saamenkielinen opetus on opettajapulasta huolimatta pitänyt hyvin pintansa opetuksen kokonaisuudessa. Oppilasmäärä on noussut hieman viimevuotisesta, mutta saamenkielinen opetus kuitenkin vähenee selvästi peruskoulun ylemmille vuosiluokille tultaessa. Lukioista ainoastaan Utsjoen saamelaislukiossa saame on myös opetuskieli. Merkittävimpänä syyinä opetuskielen vaihtumiseen jo peruskoulussa pidetään suomenkielistä ylioppilastutkintoa, jossa menestymistä halutaan turvata vaihtamalla suomi opetuskieleksi jo perusopetuksen ylemmillä luokilla. Ylioppilastutkinnossa voi saamen kielellä suorittaa ainoastaan äidinkielen ja vieraan kielen kokeen.

Saamenkielistä opetusta saa kuluvana lukuvuonna Enontekiön kunnassa 23 oppilasta (-1), Inarissa 57 (+ 6), Sodankylässä 2 (+ 2) ja Utsjoella 64 (+1) oppilasta. Utsjoen kirkonkylän ja Karigasniemen kouluissa valtaosa oppilaista on saamenkielisessä opetuksessa. Inarissa sekä inarinsaamenkielistä että pohjoissaamenkielistä opetusta saavien oppilaiden lukumäärä on hienoisessa kasvussa. Koltansaamen opetustilanne on huolestuttava, koska oppilasmäärä ja koltansaamen kielen käyttäminen opetuskielenä näyttävät laskevan. Kielen oppiaineena koltansaamea opetetaan kuitenkin edellisvuosien tapaan. Sodankylän Vuotsossa saamenkielinen opetus alkoi tänä syksynä ensimmäistä kertaa ja kielen aineopetuksessa ovat koulun kaikki 30 oppilasta.

Kotiseutualueen ulkopuolella saamea opetetaan lähiopetuksena (opettaja paikan päällä) Oulun seudulla ja Rovaniemellä yhteensä 19 oppilaalle, Tampereella 6 oppilaalle ja Sodankylän kirkonkylässä 34 oppilaalle. Lisäksi Inarin kunnan opettajat antavat tietokonetta välineenä käytettävää verkko-opetusta useille kotiseutualueen ulkopuolisille paikkakunnille yhteensä 13 oppilaalle, joista kauimmaksi Hollannin Rotterdamiin. Verkko-opetuksen kehittämisessä saamelaisalueen koulutuskeskuksen Saame virtuaalikoulu-hankkeella on merkittävä rooli.

Saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelin

Saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelimessä on saamelaiskäräjien, saamelaisten kotiseutualueen kuntien ja valtion opetushallinnon edustus. Yhteistyöelimen tehtävänä on edistää tiedon kulkua, saamelaisopetuksen edellytyksiä ja yhteisiä hankkeita. Yhteistyöelin kokoontuu 1-2 kertaa vuosittain.

Tiedotteen toimitti
Ulla Aikio-Puoskari, koulutussihteeri
ulla.aikio@samediggi.fi, 040 767 3101, fax 016 618 102